

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

Кафедра філософії

НАВЧАЛЬНО - МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з вивчення змістовних модулів дисципліни

«ПСИХОЛОГІЯ»

що виносяться на самостійну роботу

*студентів спеціальностей ФЕУ 072 – «Фінанси, банківська
справа та страхування», 073 – «Менеджмент», 075 –
«Маркетинг», 281 – «Публічне управління та адміністрування»
денної форми навчання*

2020

Навчально-методичні рекомендації з вивчення змістовних модулів дисципліни «Психологія», що виносяться на самостійну роботу студентів спеціальностей ФЕУ 072–«Фінанси, банківська справа та страхування», 073–«Менеджмент», 075–«Маркетинг», 281–«Публічне управління та адміністрування» денної форми навчання / Укл.: Г.О. Арсентьєва. – Запоріжжя: НУ "Запорізька політехніка", 2020. – 54 с.

Укладач: канд. філос. н., доцент, доцент каф. філософії *Арсентьєва Галина Олександрівна*

Рецензент: зав. каф філософії ЗДІА, доцент, канд. філос. наук *Калюжний В.С.*

Відповідальний за випуск: докт. філос. н., проф., зав. каф. *Бондаренко Ольга Валеріївна*

Затверджено на засіданні кафедри філософії,
протокол № 7 від 12.05. 2020 р.

Рекомендовано до видання НМК гуманітарного факультету,
протокол № 25 від 26.05 2020 р.

З М І С Т

	Стор.
1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Психологія». Опис навчальної дисципліни	4
2. _Зміст навчальної дисципліни «Психологія» за темами	9
3. Форми самостійної роботи студентів з дисципліни «Психологія»	42
4. Методичні поради по організації самостійної роботи студентів з курсу «Психологія»	43
5. Перелік запитань для підготовки до заліку та екзамену з курсу «Психологія»	46
6. Рекомендована література	50

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ». ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: Курс «Психологія», орієнтований на реалізацію державної концепції викладання гуманітарних та соціально-політичних дисциплін у вищих навчальних закладах України.

Розробляючи робочу програму курсу, авторка виходила з необхідності теоретичного осмислення загальнолюдських проблем, які існують у психології та педагогіки з метою використання їх для вирішення завдань, які існують перед сучасним суспільством.

Завдання вивчення курсу полягають у тому, щоб студенти, майбутні спеціалісти збагатили свій інтелектуально-творчий потенціал знаннями:

- а) на понятійному рівні – основних тенденцій розвитку сучасної психології та історії психології, основних сучасних напрямків психології, шкіл, концепцій, а також засвоїли загальну теорію психології;
- б) на фундаментальному рівні – змісту психології, його сутності, предмету та структури, його історії, осягнули завдання, принципи й функції його основних складових;
- в) на практично-творчому рівні – фундаментальних основ психології та його еволюції, а також основних змістів вітчизняної психологічної думки.

Вивчення курсу передбачає також, з точки зору практичної діяльності, оволодіння такими навичками та вміннями:

- а) на репродуктивному рівні:

- 1)засвоїти світоглядно-гуманістичний зміст психології, її людинотворчу природу;

- 2)будувати універсальну макромодель соціальної дійсності у процесі суспільної діяльності та особистого життя;

- 3)знати основний зміст усіх розділів курсу;

- б) на евристичному рівні:

- 1)оволодіти коректним способом мислення щодо психологічних проблем, основними принципами та першоджерелами;

2)досліджувати соціальні явища, використовуючи знання психології та педагогіки, аналізувати основні процеси та явища зовнішнього та внутрішнього світу людини;

в) на творчому рівні:

1)формувати власну точку зору, спираючись на зв'язок психології з дійсністю;

2)визначати засоби перетворення дійсності за допомогою психологічних знань;

3)застосовувати набуті знання при аналізі нагальних проблем сьогодення.

Результати навчання дисципліни деталізують такі програмні результати навчання: у результаті вивчення дисципліни «Психологія» студент повинен:

знати:

- знати основний зміст усіх розділів навчальної програми, основні та найбільш вживані першоджерела психології попередніх історичних епох та сучасної психології;
- мати базові уявлення про основи психології, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості;
- знати структуру психологічного знання, основні психологічні категорії (поняття), проблеми, імена, основні течії і напрями в історії психології; зокрема, стосовно економічної сфери суспільного життя, законів, причинно-наслідкових та функціональних зв'язків, які існують між процесами та явищами на різних рівнях соціально-економічних систем;
- знати суть та закономірності психічних процесів, функції психіки, структуру та характеристики особистості;
- оволодіти психологічним способом мислення, практично використовуючи основні психологічні поняття, спираючись на зв'язок психології з дійсністю;
- знати групові процеси: груповий тиск, диференціація ролей у групі, прийняття рішення;

- знати методи налагоджування оптимальних міжособистісних стосунків;

вміти:

- практично використовувати основні психологічні поняття, спираючись на зв'язок психології з дійсністю; визначати загальні тенденції й особливості функціонування сучасних світових та національних економічних і фінансових систем та їх структури;
- змістовно аналізувати основні напрями та течії психології, зокрема, такі що репрезентують сучасний світ;
- абстрактно мислити, застосовувати психологічний аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик соціально-економічних і фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів;
- досліджувати соціальні явища, використовувати прикладну психологію, аналізувати основні процеси та явища зовнішнього та внутрішнього світу людини; опрацьовувати різноманітні джерела інформації, формувати власну точку зору, робити висновки, приймати рішення;
- будувати універсальну макромодель та локальні моделі соціальної дійсності у процесі власної суспільної діяльності та здійснення особистого життя; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати;
- аналізувати й обґрунтовувати психологічні, соціальні, політичні, правові, ментальні й інші особливості українського суспільного життя та української національної ідеї;

- застосовувати набуті знання у професійній і соціальній діяльності; застосовувати їх при аналізі нагальних проблем сьогодення; демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні;
- співвідносити та знаходити зв'язки між різними напрямками психології;
- виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань;
- вміти застосовувати психологічні принципи та знання про психологічні закономірності у навчально-виховному та управлінському процесах;
- керувати міжособистісними стосунками в колективі, аналізувати характерологічні та мотиваційні аспекти підлеглих та колег;
- орієнтуватися у навчальній літературі;
- аналізувати психічні явища з точки зору різних підходів;
- знати методи налагоджування оптимальних міжособистісних стосунків;

розуміти:

- основні закономірності та тенденції розвитку економічних моделей, політико-правових поглядів, науково-технічних знань, релігійних уявлень людства;
- світоглядно-гуманістичний зміст психологічного знання, його людинотворчу природу;
- причинно-наслідкові зв'язки розвитку світу (суспільства, його окремих складових) та життєдіяльності людини у ньому;
- осягнення та цінності суспільства, виходячи з розуміння місця фахової предметної області у загальній системі знань.

Навчальна дисципліна «Психологія» є вибірковою на 2 курсі в 3 семестрі й завершується заліком для спеціальностей ФЕУ 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» та 075–«Маркетинг», а обов'язковою дисципліною зі складанням екзамену для спеціальностей 073–«Менеджмент» та 281–«Публічне управління та адміністрування».

Навчальним планом передбачено:

- лекцій – 15 годин для денного відділення ФЕУ 072 –«Фінанси, банківська справа та страхування» та 075–«Маркетинг»; а лекцій 30 годин для денного відділення 073–«Менеджмент» та 281–«Публічне управління та адміністрування»;
 - практичних занять – 15 годин для денного відділення ФЕУ 072–«Фінанси, банківська справа та страхування» та 075–«Маркетинг»), а практичних занять 30 годин для денного відділення 073–«Менеджмент», та 281–«Публічне управління та адміністрування»;
 - самостійної роботи студента – 60 годин для денного відділення ФЕУ 072 –«Фінанси, банківська справа та страхування» та 075–«Маркетинг» і 94 години для денного відділення 073–«Менеджмент» та 281–«Публічне управління та адміністрування».
- Загальна кількість – 90 годин для денного відділення ФЕУ 072–«Фінанси, банківська справа та страхування» та 075–«Маркетинг», а загальна кількість 150 годин для денного відділення 073–«Менеджмент» та 281–«Публічне управління та адміністрування».

В умовах КМС навчальна дисципліна «Психологія» для денного відділення ФЕУ 072–«Фінанси, банківська справа та страхування» та 075–«Маркетинг» відповідає 3 заліковим кредитам з двома змістовими модулями та тижневими годинами для денної форми навчання: аудиторних –2, самостійної роботи студента – 4,5. А для денного відділення 073–«Менеджмент» та 281–«Публічне управління та адміністрування» відповідає 5 екзаменаційним кредитам з двома змістовими модулями та тижневими годинами для денної форми навчання: аудиторних – 4, самостійної роботи студента – 6,7.

2 ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ» ЗА ТЕМАМИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕМА 1

ПСИХОЛОГІЯ – СИСТЕМА НАУКОВИХ ЗНАНЬ ПРО ПСИХІКУ ЛЮДИНИ

Історичний аспект становлення психології як науки. Система явищ, які вивчає психологія (психічні процеси, психічні стани і психічні властивості індивіда). Відмінності життєвої психології від наукової. Понятійний та термінологічний апарат. Визначення психіки. Визначення предмета психології. Види та способи отримання психологічного знання. Специфіку предмету психології серед низки суміжних наук та його зміна на основних етапах її становлення як науки. Характеристика основних галузей психологічної науки (загальна, вікова, педагогічна, соціальна, практична психологія та ін.). Загальна характеристика основних шкіл сучасної психології: структуралізму, функціоналізму, психоаналізу, біхевіоризму, гуманістичної психології, гештальт-психології, когнітивної психології, трансперсональної психології. Особливості становлення вітчизняної психології та внесок провідних вітчизняних вчених у цей процес.

Досягнення сучасного етапу розвитку української психологічної науки. Методи психологічного дослідження. Вимоги до вибору конкретних методів дослідження (методи опитування, спостереження, експеримент, тест, тренінг тощо), їх характеристики, особливості застосування, переваги та недоліки при вивченні різних психічних явищ.

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи студентів

Завдання 1

Поясніть, у чому причина історичного поступу психології та чому так пізно психологія виокремилася у самостійну науку?

Історія психології засвідчує поступальний характер становлення цієї науки, який полягає у переході від міфологічного до філософського і далі до наукового етапу. На першому етапі психіка виступала предметом колективних уявлень людини; на другому – психологічних теорій, створених у рамках певних філософських систем; на третьому – психологічних досліджень. Такий перехід був досить тривалим, адже як самостійна наука психологія утвердилася лише наприкінці XIX ст.

Завдання 2

Чи погоджуєтесь Ви з наведеним нижче твердженням?

Чому?

«Було б неправильно сказати, що психологія вивчає мислення, відчуття, уяву, волю і т. д., неправильно перш за все тому, що психологія вивчає зовсім не всі сторони (аспекти) мислення, відчуття, волі та інших психічних функцій» (П. Я. Гальперін).

Завдання 3

Поясніть наведену нижче ситуацію. Висловіть власну думку щодо того, яка категорія психології може бути базовою «одиницею» у психології. Відповідь обґрунтуйте.

Цінність наукової теорії великою мірою визначається тим, що стало вихідною одиницею її аналізу. В економічній теорії К. Маркса, наприклад, такою одиницею була категорія товару, в еволюційній теорії Ч. Дарвіна – біологічного виду, в екології – категорія біоценозу тощо. Щодо психології, то впродовж її історії як одиниці аналізу психіки пропонувалися: відчуття, уявлення, ідеї, реакції, рефлексії, поведінка, мотиви тощо.

Завдання 4

Прокоментуйте наступну думку. Наведіть принаймні п'ять доводів «за» і «проти».

Психологія – це не наука, а як там не є справжня життєва практика!

Подивіться на таксистів, офіціантів, ворожок, убогих – чим не психологи! Увійти в довір'я, вчасно зорієнтуватися на ваші слова і стани, примусити розговоритися, повірити, довіритися, вгадати ваш настрій, соціальний статус, особливості характеру, а потім скористатися всім цим – та тут і «справжнім психологам» треба повчитися!

Завдання 5

Поясніть ситуацію, яка склалася у формуванні методів дослідження. Вкажіть, чому психіка людини не може вивчатися безпосередньо?

Відомо, що першим методом психології була інтроспекція – спроба прямого проникнення людини в своє психічне життя. В подальшому на зміну самоспостереженню прийшли опосередковані методи пізнання – спостереження та експеримент. Самоспостереження нині відіграє другорядну роль і використовується як допоміжний метод психологічного дослідження.

Завдання 6

Проаналізуйте наведений нижче текст і дайте відповідь на поставлене в ньому запитання. Чим пояснити, що між думкою і дією не завжди є однозначна відповідність? В чому цінність методу спостереження і в чому його недоліки?

Психіка людини не замкнений в собі світ. Наші думки, відчуття, мрії і прагнення виявляються в справах і вчинках. А вони доступні зовнішньому об'єктивному спостереженню. Їх можна записувати, знімати на плівку і т.д. Значить, до вивчення психіки людини можна застосовувати спостереження – могутній метод природознавства. І його широко використовують, але... як ви думаєте, чи однаково індивід поводить сам на сам і тоді, коли знає, що його вивчають, спостерігають за ним?

Завдання 7

Про яку властивість психічного йдеться?

В корі мозку нейрохірург бачить не яскраві думки на зразок духовного полум'я, а всього лише сіру речовину. В організмі ми виявляємося лише перед анатомічними структурами і перед фізіологічними процесами. Психічне ж ми ніби втрачаємо при цьому з поля зору, подібно тому як, відволікаючись від значення слова, ми втрачаємо і саме слово, виявляючись перед «голим фізичним звуком» і фізіологічним процесом його вимовляння.

Завдання 8

Вкажіть, що з наведеного нижче переліку належить до психологічних фактів, що – до психічних явищ, а що не є ані тим, ані іншим? Відповідь обґрунтуйте.

Мислення, емоційне переживання, пам'ять, поведінка, низька адаптація до темряви, болі у шлунку, безсоння, галюцинація, творчість, любов до читання, дихання, емпатія, зубний біль, здібності, навчання, ідеали, безстрашність, голод, ілюзія, образа, сон, некоммунікбельність, смерть, відчай, рефлексія, працьовитість, бідність, самотність, нетерпіння, моральність, багатодітність.

Завдання 9

Який взаємозв'язок свідомого і несвідомого у психіці людини? Яку роль це відіграє у діяльності людини?

Завдання 10

Зробіть порівняльний аналіз розуміння предмету психологічної науки на різних етапах історичного розвитку.

ТЕМА 2 ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ

Загальне поняття про відчуття, його фізіологічні основи. Класифікацією видів відчуттів (наприклад, за Х. Хедом, Б. М. Тепловим, Ч. С. Шеррінгтоном). Основні характеристики видів відчуттів за їх модальністю (шкірні, смакові, нюхові, слухові, зорові відчуття, тривалість, просторова локалізація, ступінь чутливості) й

закономірності відчуттів (адаптація, сенсифікація, синестезія, контраст, індукція); а також на вікові та індивідуальні особливості розвитку відчуттів. загальне уявлення про сприйняття та його фізіологічні основи.

Спільні й відмінні моменти у сприйнятті та відчуттях. Властивості сприйняття (вибірковість, осмисленість, предметність, цілісність, структурність, контактність), зрозуміти закономірності сприйняття. Основні види сприйняття за формами існування матерії (простір, час рух) і за провідним аналізатором (зорові, слухові, нюхові, смакові, дотикові, кін естетичні Увага як основний процес регуляції психічної діяльності. Процеси відчуття і сприйняття як сенсорні функції психіки. та уява. Пам'ять та мислення. Ознаки, за якими пам'ять відрізняється від уявлення, та залежності між сприйняттям і пам'яттю.

Закономірності різних видів пам'яті (короткочасна, довготривала, оперативна, мимовільна, довільна, образна, словесно-логічна, зорова, слухова, тактильна, смакова, нюхова, рухова, емоційна, генетична та ін.), дослідити її процеси (запам'ятовування, збереження, відтворення, забування), визначити позитивну і негативну сторону забування в житті людини, а також ознайомитися із оптимальними шляхами запам'ятовування. Значення мислення в пізнавальній діяльності людини та його специфічні характеристики. Форми мислення (поняття, судження. Індивідуальні особливості мислення (швидке, повільне, гнучке, поверхове, глибоке, самостійне, несамостійне, критичне, некритичне). Розумові операції (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікація, систематизація, індукція, дедукція). Типи мислення (наочно-образне, наочно-дійове, абстрактне; художнє, наукове, технічне; практичне, теоретичне; інтуїтивне, аналітичне; репродуктивне, продуктивне). Інтуїція як вища форма пізнання.

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи студентів

Завдання 1

Встановіть, про який із видів відчуттів за модальністю (зорові, слухові і т.д.) йдеться мова в кожному з наведених нижче літературних прикладів.

А. Раптом у вечірній тиші почулося якесь шарудіння і неголосне зітхання. Схопився, оглянувся: що за чортовиння? Ніде нікого! ... Він принишк, припавши вухом до холодних замшених дощок. І знову почулося шарудіння. Потім тихий і жалібний стогін. Ніби хтось беззвучно плакав. (В. Малик «Посол урус-шайтана»).

Б. Соломія правила рукою по його грудях і намацала мокру й липку сорочку. (М. Коцюбинський «Дорогою ціною»).

В. Його вухо виловлювало кожен по тріск і бодай найменший шелест, його вигострене око постерігало все явне і притаєне (П. Загребельний «Диво»).

Г. Як пахнуть губи снігом тали, І сонцем – кучері твої. (В. Сосюра).

Завдання 2

Прочитайте наведені нижче літературні приклади. Розділіть їх на дві групи: 1 – ті, в яких описані контактні відчуття; 2 – ті, в яких представлені дистантні відчуття.

А. Не встиг доказати останнього слова, – чує: недалеко, з-за жита, хтось співає... Він притаїв дух; насторожив уха, слуха... Голос тонкий, гнучкий, дзвінкий, та і розходився на всі боки: то розлягався в високому просторі, то слався по землі, по зелених житах; то вливався в душу якимись невідомим щастям. (П. Мирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні»)

Б. Теплий вітер цілує коліна і лоскоче вуста і плече, темна хвиля до берега лине і назад самотньо тече (В. Сосюра «Вартовий. Мармурові колонії»)

В. Микола почув, як сонце припекло в щок, перекинувся на бік, липнув очима і знов їх заплющив (І. Нечуй-Левицький «Микола Джеря»)

Г. Фарби наближалися, різали мені в очі, але я все-одно дивився прямо в них... (Г. Тютюнник «Вогник далеко в степу»)

Д. Твої такі нечасті листи чомусь завжди пахнуть мені зів'ялими трояндами. Легкі, тонкі пахощі, мов спогад про якусь любов, минулу мрію ...тонко, але невідмінно нагадують мені про те, що моє серце віщує... (М. Олійник «Дочка Прометей»).

Завдання 3

Встановіть, про які види відчуттів (інтероцептивні, пропріоцептивні чи екстероцептивні) йдеться в наведених нижче прикладах.

А. Насправді було холодно на дворі. Палаючий вітер обпікав лице, забирався в рукава, неприємно холодив плечі. (М. Олійник «Дочка Прометей»)

Б. Як іде й чує, що дзвонять; здригнув кріпко, неначе йому хто снігу за спину насипав, а у животі так і похолонуло, і на душу така журба спала, чую й сам не зна що воно таке став (Г. Квітка-Основ'яненко «Маруся»)

В. Повіває східний вітерець, колихає матірку, оббиває цвіт, густий, запашний дух паморочить голову... Коло тих конопель аж учаділа Тетяна. Сухе літо видалось, земля засохла, не вирвеш ніяк, уже рука отерпла, одубіла, пальці ломить, порозтирала долоні... Не з її здоров'ям коноплі брати, голова болить, нудить, дихати тяжко... (К. Гордієнко «Буймир»)

Г. Сумний та невеселий сидів пан сотник славної сотні Конотопської Микита Уласович Забрюха. Голова йому, сердешному, боліла, а в роті було огидно і безводно, як у пустелі осушеній, ... навіть кварта сивухи здавалася йому зняжковілою і несмачною... (Г. Квітка-Основ'яненко «Конотопська відьма»)

Д. Під серцем як вогнем пекло, під груди підпирало, то виправляло прямцем, то зводило докупі. (П. Мирний «Лихо давнє й сьогочаснє»)

Е. Захоплюючись мистецтвом гімнастів, акробатів, канатохідців, майстрів фігурного катання, ми не замислюємося над тим, що здатність зберігати певну позу при виконанні якого-небудь руху властива не тільки спортсменам і артистам цирку. Кожна практично

здорова людина до певної міри володіє нею. Якщо ж функція органів, що її забезпечують, різко порушується, людина не може ходити, вона вимушена тільки лежати. (В. А. Моїсєєв «Фізична підготовка стрільця»).

Завдання 4

Вкажіть, у яких із наведених нижче прикладів йдеться про сприйняття? За якими ознаками Ви це встановили?

А. Необхідною умовою досягнення високих спортивних результатів є наявність у спортсмена добре розвинутих деяких «відчуттів»: відчуття м'яча у футболістів, відчуття води у плавців, відчуття планки у стрибунів у воду і т.д.

Б. Князь Андрій ... милувався тим дубом, якого він шукав. Старий дуб, весь змінений, розкинувшись шатром соковитої, темної зелені, млів, трохи похитуючись у промінні вечірнього сонця Крізь сторічну жорстку кору без сучків пробилося соковите, молоде листя, так що не вірилося, що цей старий породив їх.

В. Ванько перевів погляд на темне вікно, в якому мигтіло віддзеркалення його свічки, і швидко уявив собі свого діда Костянтина Макаровича, котрий служить нічним сторожем у панів Жіваревих. Цей маленький, худий, але незвичайно моторний і рухливий дідок, років шістдесят п'яти, з обличчям, яке постійно усміхається, і п'яними очима...

Завдання 5.

Закінчіть наведені нижче положення:

А. Органи чуття дитини здатні функціонувати з моменту

Б. Майже всі наші сприйняття – результат попереднього

В. Коли мозок не здатний більше сортувати сигнали, що поступають із зовнішнього світу, це значить, що він знаходиться в стані

Г. Сенсорна адаптація полягає в зниженні сприйнятливості рецепторів, що піддаються подразненню упродовж

Д. Вибір інформації, що поступає в мозок з навколишнього середовища, залежить головним чином від

Завдання 6

Визначте, які властивості сприймання проявляються в наведених прикладах. Обґрунтуйте відповідь.

А. Незнайома жінка, що перебуває серед чоловіків, зовні не надто відмінних один від одного, буде сприйнята яскравіше, ніж тоді, коли вона буде перебувати в групі жінок.

Б. Слухаючи музику, ми сприймаємо не окремі звуки, а мелодію. Вона залишається тією ж самою, якщо її виконує симфонічний або струнний оркестр чи лише один рояль.

В. Якщо предмет сприймання на деякій відстані прибрати від сприймаючого, то відображення предмета на сітківці зменшиться як у довжину, так і завширшки, тобто зменшиться його площа, а тим часом у сприйнятті образ зберігає в певних межах приблизно ту ж постійну, властиву предметів величину.

Г. Гете відзначав, що темний предмет здається меншим за світлий, якщо обидва мають однакову величину. При одночасному сприйнятті білого кола на чорному тлі й чорного кола того ж діаметру на білому тлі останнє здається приблизно на $\frac{1}{5}$ меншим за перше. Вони будуть здаватися рівними, якщо чорне коло зробити більшим.

Д. Рекламні щити на вулицях спеціально роблять більш барвистими і яскравими.

Е. Людина з рухливим і виразним обличчям та багатою жестикуляцією, котра знаходиться серед людей з бідною мімікою і пантомімікою, справляє більш сильне враження.

Завдання 7

Вкажіть, за якими зовнішніми ознаками можна судити про неухважність студента під час заняття. Костянтин Б. сидить обличчям до викладача. Він спокійний, його погляд спрямований у вікно, а точніше у двір. Костянтин нічим не порушує дисципліну, але за ходом заняття не стежить. Один зі студентів помилився біля дошки, – весь клас сміється. Костянтин залишається так само спокійним, так само пильно дивиться у вікно. Викладач переводить погляд туди ж. Він бачить на стадіоні хлопців, які грають у футбол. Вони гаряче сперечаються, доводячи щось одному з воротарів. Костянтин теж обурений, він поривається щось крикнути. Викладач задає Костянтину питання. Костянтин здивовано мовчить.

Завдання 8

Прокоментуйте вислів О. Довженка щодо значення уяви.
«Сумно і смутно людині, коли висихає і сліпне уява, коли повертаючись до найдорожчих джерел дитинства та юнацтва, нічого не бачить вона другого, не буденного, ніщо не гріє її, не будить радощі ані людського суму».

Завдання 9

Встановіть, про який із видів сприйняття за основною модальністю йдеться мова в кожному з наведених нижче літературних прикладів.

А. Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть. (Т. Шевченко)

Б. Невеличка хата насилу світилася білими стінами через густий рядок верб. Коло хати ріс невеликий старий садочок. Вербовий частокіл до самого берега прийнявся й пустив од себе широке гілля. (І. Нечуй-Левицький «Микола Джеря»)

В. Бурлаки хотіли скупатись, але глянули в воду й побачили, що вода була густа й смердюча. Дохла риба плавала коло берегів: в ставок

випустили маляс і зробили з нього смердюче bagno: ставна вода була гнила. (І. Нечуй-Левицький «Микола Джеря»)

Г. Луня знову зиркнула на вчителя. Тепер він їй не здавався горою. Яка там гора. Та це ж звичайнісінький п'яничка, пропахлий горілкою, набурмочений і сердитий. (П. Чопич «Орли вилітають рано»).

Завдання 10

Визначте, які операції мислення будуть виконувати учні в цих ситуаціях. Поясніть свою відповідь.

А. П'ятеро учнів виконують стійку на лопатках. Учитель дає завдання класу: вибрати найкраще виконання вправи.

Б. Учитель пояснює й показує техніку виконання опорного стрибка через гімнастичного козла способом «зігнувши ноги». Клас виконує завдання:

- а) визначити, з яких елементів складається стрибок,
- б) описати техніку виконання стрибка.

В. Іде вивчення елементів баскетболу. Учитель дає завдання класу: визначити, на що потрібно звертати увагу при виконанні кидка в кільце однією рукою від плеча.

Г. Іде вивчення акробатики в 3 класі. Учитель дає завдання: визначити загальні елементи в перекиді вперед, перекиді назад і стійці на лопатках.

Д. Учитель в 1 класі показує картинки, на яких зображені баскетбольний м'яч, гімнастичні кільця, тенісна ракетка, бруси, ядро, поперечина, скакалка, кеглі. Далі вчитель просить дітей розподілити всі предмети на дві групи.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

ТЕМА 3

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВІ ПРОЦЕСИ

Визначення понять «емоції» та «почуття», загальні характеристики емоційної сфери людини. Функції емоцій та почуттів, їх фізіологічні основи. Основні види емоцій (прості, складні, вроджені, набуті) та почуттів (моральні, інтелектуальні, естетичні). Форми переживань емоцій і почуттів (настрої, пристрасті, потяги, стрес, афекти, фрустрація) та характерні особливості емоційних станів (радість, тривога, гнів, роздратування, сором, страх та ін.). Роль почуттів у пізнавальній та практичній діяльності. Розвиток і виховання культури емоцій та почуттів. Загальні уявлення про стан, психічний стан та його основні класи (особистісні та ситуативні; глибокі та поверхневі; позитивно або негативно діючі на людину; тривалі та короточасні; більш менш усвідомлені), психофізіологічний та функціональний стани організму. Характеристики станів організму і психіки (сон, релаксація, оптимальний робочий стан, стомлення, стрес) та ознайомитися із шляхами й прийомами регуляції емоційних станів. Характеристика вольових якостей. Воля як сутнісна властивість людини. Вольові дії у виборі мотивів і цілей, у регуляції внутрішніх станів людини, її дій та різних психічних процесів. Вольові якості особистості. Функції емоцій та волі

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи студентів

Завдання 1

Уявіть собі людину, повністю позбавлену всіх емоцій. Як протікали б її психічні процеси? Як вона сприймала би навколишній світ? Які труднощі виникли б у процесі виховання такої людини? Чи змогла б вона сформуватися в повноцінну особистість? Які проблеми вона б зустрічав при спілкуванні з іншими людьми?

Завдання 2

В наведених нижче положеннях заповніть пропущені місця:

А. Сильні та відносно короточасні емоційні переживання, які супроводжуються різко вираженими руховими і вісцелярними проявами, називаються

Б. виникають у результаті узагальнення емоцій, мають виразно виражений наочний характер, відрізняються стійкістю.

В. Негативне емоційне переживання, викликане блокуванням якого-небудь прагнення, неможливістю досягти бажаного називається

Завдання 3

Визначте, до якої категорії емоційних явищ належать переживання, описані в кожному випадку. За якими ознаками це можна встановити?

А. Спортсмен Юрій перед стартом на відповідальних змаганнях спочатку «метався з кута в кут», потирав долоні, голосно сміявся, але потім раптом якось знітився, замовк – впав у стан стартової апатії.

Б. Славко всерйоз захопився футболом. Цілими днями він пропадав на стадіоні. Удома тільки й було розмов: про голи, паси, великих футболістів.

В. Грати із Сашком було одне задоволення, – просто казка. Він ніколи не докоряв партнерові за невдало посланий м'яч. Будь-який пас у бік Сашка завжди доходив до мети.

Г. Не зумівши організувати учнів на уроці, учитель вийшов із класу, гримнувши дверима.

Д. Забивши довгоочікуваний гол, гравці команди влаштували «купу малу», а потім з подвоєною енергією провели останню частину спортивної зустрічі, що було компенсовано ще одним голом.

Завдання 4

Визначте, які з перерахованих нижче почуттів відносяться до етичних, які – до інтелектуальних, і які – до естетичних:

Натхнення, розкаяння совісті, почуття товариськості; здивування; почуття прекрасного; захоплення; почуття обов'язку; почуття іронії; злорадність; почуття комічного; почуття гумору;

упевненість; почуття справедливості; почуття трагічного; сумнів;
почуття сорому; заздрість; подив; ентузіазм;
пристрасть до творчості.

Завдання 5

Які емоційні явища описані в наведених нижче уривках з літературних творів? Обґрунтуйте свою відповідь. За якими параметрами розрізняються ці переживання? Які суб'єктивні відмінності? За якими зовні спостережуваними ознаками можна судити про емоційний стан іншого?

А. Їй було відродно думати, що вона не краща, як раніше думала, а гірша, набагато гірша за все, всіх, хто тільки є на світі. Але цього було мало. Вона знала це і питала себе «що ж далі?» А далі нічого не було. Не було ніякої радості в житті, а життя проходило. Наташа, мабуть, намагалася тільки нікому не бути тягарем, нікому не заважати, але для себе їй ніщо не було потрібне. Вона віддалялася від всіх домашніх... (Л. Толстой «Війна і мир»).

Б. П'єру захотілося теж говорити. Він просунувся уперед, відчуваючи себе натхненним, сам не знаючи ще навіщо, і сам не знаючи ще, що він скаже... Він озлобився проти сенатора, який вносив правильність і вузькість переконань... П'єр виступив вперед і зупинив його. Він сам не знав, що говоритиме, але почав жваво... (Л. Толстой «Війна і мир»)

В. Розбійники, що роблять! – закричав офіцер, обертаючись до П'єра. Обличчя офіцера було червоне і спітніле, очі похмуро блищали. – Біжи до резервів, привозь ящики! – крикнув він сердито. (Л. Толстой «Війна і мир»)

Г. П'єр хотів щось сказати, але поглянув на неї дивними очима, вираз яких вона не зрозуміла, і знову ліг. Він фізично страждав в цю хвилину: груди його стиснуло і він не міг дихати. Він знав, що йому треба щось зробити, щоб припинити це страждання, але те, що він хотів зробити, було дуже страшно... П'єр схопився з дивана і, похитуючись, кинувся до неї. – Я тебе уб'ю! – закричав він і, схопивши зі столу мармурову дошку, зневідомою ще йому силою зробив крок до неї і замахнувся... П'єр відчув захоплення і красу

оскаженіості ... Бог знає, що зробив би П'єр у цю хвилину, якби Елен не вибігла з кімнати. (Л. Толстой «Війна і мир»).

Д. Серце його раптом стукнуло і на мить кудись провалилося, потім повернулося, але тупою голкою, що засіла в ньому. Крім того, Берліоз охопив необґрунтований, але такий сильний страх, що йому захотілося бігти з Патріарших не оглядаючись. Берліоз тужливо озирнувся, не розуміючи, що його налякало, він зблід, витер хусткою лоб, подумав: «Що зі мною?» (М. Булгаков «Майстер і Маргарита»).

Е. Не дивлячись на всі утіхи і обнадіювання, повний відчай оволодів душею князя. В невимовній тузі дійшов він пішки до свого трактиру. Літній, запорошений, задушливий Петербург тиснув його як у лещатах, він штовхався між суворим або п'яним народом, вдивлявся безцільно в обличчя, можливо, пройшов набагато більше, ніж було варто. Він здригнувся: давня нав'язлива думка, раптом увійшла йому в голову. Вона полягала частково в тому, що якщо Рогожін у Петербурзі, то хоча б він і ховався на якийсь час, а все-таки неодмінно закінчить тим, що приїде до нього, до князя, з добрим або з поганим наміром. (Ф. Достоевський «Ідіот»).

Завдання 6

Прочитайте наведені нижче ситуації. Як Ви думаєте, яку емоцію відчуває людина? Чи достатньо наведеної інформації, щоб точно визначити емоцію?

А. Сидить похнюплено, плечі опущені, руки безсило звисають, голова схилена, нерухомий погляд спрямований у підлогу, голос глухий, мова трохи сповільнена.

Б. Поза напружена, руки гарячково перебирають край одягу, погляд бігає, мова уривчаста, швидка, голос гучний, іноді зривається.

В. Сидить нерухомо, трохи нахилившись уперед, тіло напружене, погляд невідривно спрямований на співбесідника, говорить майже шепотом або гучними уривчастими вигуками.

Завдання 7

*Пригадайте вірш М. Заболоцького «Неприваблива дівчинка».
Проаналізуйте, про яке емоційне переживання тут йдеться?*

Чужая радость так же, как своя,
Томит ее и вон из сердца рвется,
И девочка ликует и смеется,
Охваченная счастьем бытия.
Ни тени зависти, ни умысла худого
Еще не знает это существо ...

Завдання 8

*Прокоментуйте цитату американського психолога Карла Роджерса.
«Бути здатним до емпатії – означає сприймати внутрішній світ іншого
точно, зі збереженням емоційних і смислових відтінків. Неначе стаєш
цим іншим, але без втрати відчуття «неначе».*

Завдання 9

*Підберіть для кожного терміну (страх, фрустрація, агресія,
перенесення, стримування гніву, вправи на розслаблення, радість,
втеча) фразу, що характеризує його:*

- а) спричинення шкоди іншій людині або предмету;
- б) хворобливий підхід;
- в) неприємна емоція, що належить до числа основних;
- г) буває викликана недоступністю або неправильним вибором мети;
- д) непрямої вираз гніву;
- е) метод контролю над почуттям гніву;
- ж) найприємніша емоція;
- з) найпоширеніша реакція на страх.

Завдання 10

*Кожний з описаних нижче персонажів бореться зі стресом.
Вкажіть, якою стратегією він користується – вирішує проблему,
змінює своє ставлення до неї або, змирившись з проблемою, прагне
зменшити вплив на свій організм стресу, викликаного нею.*

А. Естелла потрапила в автомобільну катастрофу і отримала травму шиї. Вона стверджує, що в результаті цього нещасного випадку стала краще розуміти людей, у яких постійно щось болить.

Б. У ресторані Ден і його нова знайома були вимушені більше півгодини чекати, поки їх обслужать. Він почав жартувати з приводу повільності офіціантів, але врешті-решт вирішив, що в результаті цієї затримки у них виявилося більше часу на бесіду. Начальник украй низько оцінив роботу Віктора. Віктор думав потім, щоб звільнитися, перейти в інший відділ або оскаржити рішення начальника. Він вибрав останній варіант.

Г. Стіл Еліни в офісі стоїть поряд із столом жінки, у якої гучний верескливий голос. Щоб зняти напругу, Еліна щодня в час обідньої перерви здійснює спокійну пробіжку парком.

ТЕМА 4

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ

Поняття про темперамент. Етапи розвитку вчень про темперамент. Теорії темпераменту як індивідуальної особливості динаміки психічних процесів. Фізіологічні основи темпераменту, взаємозв'язок типу вищої нервової діяльності та темпераменту, характеристики та властивості типів темпераменту (сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік Методики діагностики індивідуально-психологічних властивостей особистості та типів темпераменту. Прояви темпераменту у поведінці. Зв'язок темпераменту та індивідуального стилю діяльності. Вплив темпераменту на виховання, навчання та професійну діяльність індивіда. Особливості виховання та навчання дітей різного віку залежно від типу їх темпераменту. Поняття про характер як систему рис особистості, природні і соціальні передумови формування характеру. Провідні риси характеру (емоційно-вольові, когнітивно-пізнавальні, морально-ціннісні, мотиваційні), Типології характеру та структура характеру (ставлення індивіда до навколишнього світу, до діяльності, до людей та до самої себе).

Інтровертний та екстравертний типи характеру. Сутність акцентуації характеру (лабільний, гіпертимний, астеноневротичний, сензитивний, психастенічний, шизоїдний, епілептоїдний, істероїдний, нестійкий, конформний). Вікові особливості та основні умови становлення характеру. Вплив темпераменту на формування рис характеру особистості, сенситивні періоди становлення і розвитку позитивних рис характеру. Здібності, їх різновиди (здібності, обдарованість, майстерність, талант, Геніальність). Передумови формування здібностей. Етапи становлення здібностей. Взаємодія та взаємокомпенсація здібностей. Особливості формування та розвиток здібностей у дітей різного віку. Механізми, прийоми та способи прискорення розвитку здібностей.

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи студентів

Завдання 1

Вставте пропущені слова у наведені нижче положення.

А. Під темпераментом розуміють характерну для заданої людини сукупність , пов'язаних з емоційною, швидкістю виникнення, їх припиненням та зміною, з одного боку, і їх силою з іншого.

Б. Фізіологічні основи вчення про темперамент починається з, який визначив чотири типи темпераменту:, ..., ... і

В. У результаті досліджень властивостей темпераменту В.М.Русаловим до двох основних властивостей нервової системи (..... / чутливість) були додані інші: витривалість, ..., швидкість і чутливість.

Г. Фізіологічна концепція темпераменту І. П. Павлова отримала назву вчення про тип

Д. Темперамент – це категорія, що охоплює лише аспекти поведінки.

Завдання 2

Серед наведених нижче ознак виберіть риси і властивості темпераменту. Дайте обґрунтування свого вибору.

Неврівноваженість; працьовитість; почуття обов'язку; відповідальність; добра координація; акуратність; вразливість; ввічливість; низька працездатність; швидке включення в роботу; низька адаптованість; схильність до оперативної роботи; висока контактність; циклічність у настрої і діяльності; замкнутість; надання переваги самотності; надання переваги великій галасливій компанії; вразливість; малорухливість.

Завдання 3

Виберіть з наведеного нижче переліку характеристики, що НЕ відносяться до темпераменту.

Працьовитість, наполегливість, свідомість, неврівноваженість, музичність, кмітливість, сенситивність, реактивність, екстраверсія, запальність, агресивність, емоційність, педантичність, вимогливість, принциповість, швидке переключення уваги, гострота зору, лінощі, високі розумові здібності, повільність, геніальність, сила емоційної реакції, багатство міміки, глибина почуттів.

Завдання 4

Поспостерігайте за одним зі своїх однокласників і визначте його тип темпераменту. Доведіть свою думку.

Завдання 5

З перерахованих нижче якостей випишіть в окремі колонки ті, які характеризують сангвініка, флегматика, холерика і меланхоліка:

Підвищена активність, тривала працездатність, енергійність, стриманість, запальність, непосидючість, терплячість, повільність рухів і мови, повільна зміна почуттів і настроїв, слабка емоційна збудливість, швидке засвоєння і перебудова навичок, мала активність, млявість, виразність міміки і пантоміміки, мовчазність, невпевненість у собі, підвищена емоційна збудливість, витриманість, пригніченість і розгубленість при невдачах, швидке виникнення і зміна відчуттів, мала активність, спокійний і рівний настрій, зосередженість уваги.

Завдання 6

На підставі наведених нижче характеристик, визначте тип темпераменту підлітків.

А. Віктор. Хода некваплива. Повільний. Говорить поволі, але докладно та послідовно. На уроках сидить з байдужим виразом обличчя, сам руки не піднімає, але на питання вчителя звичайно відповідає правильно. Його важко розсмішити або розсердити. Сам нікого не кривдить, до сварок відноситься байдуже. Любить порядок.

Б. Борис. Часто захоплюється. Часто береться за роботу, яка йому під силу. Надзвичайно рухливий. Будь-якої хвилини готовий зірватися з місця і «летіти» в будь-якому напрямі. Руки не знаходять спокою. Швидко і часто повертає голову в усі сторони. Запальний. Різко переходить від сміху до гніву, і навпаки. Чутливий і до доброго, і до поганого.

В. Галина. Дуже вразлива. Щонайменша неприємність виводить її зі стану рівноваги. Образлива. Довго пам'ятає образи і хворобливо їх переживає. Мрійлива. На уроках нерідко «витає в хмарах». Пасивна в спілкуванні. Часто не вірить у свої сили. Якщо в роботі зустрічає труднощі, то опускає руки, губиться і не доводить справу до кінця.

Завдання 7

Чи можливий збіг темпераменту двох людей при великій відмінності їх характерів? Обґрунтуйте Вашу відповідь або наведіть приклад.

Завдання 8

Яка властивість темпераменту виявляється у випробовуваних Антона і Влада?

В ізольованому кабінеті випробовувані Антон і Влад «чекають» болю. Їх попередили, що як тільки експериментатор злічить від 20 до 0, вони отримають сильне больове подразнення. І дійсно, як тільки експериментатор вимовив «нуль», випробовувані відчули удар струму по пальцю. Якщо порівняти зміну шкірно-гальванічної реакції в процесі очікування болю та у момент подачі

больового подразника, то виявляється, що між Антоном і Владом існує велика різниця. В Антона очікування болю дає більшу шкірно-гальванічну реакцію, ніж сам біль; у Влада – меншу.

Завдання 9

Для діагностики темпераменту використовують апаратні методики (тобто дослідження проводяться за допомогою електроенцефалограф, а також приладів, що дозволяють виміряти час реакції і т.д.) та методи опитування. Які методи, на ваш погляд, більш показові й доцільні щодо темпераменту? Чому?

Завдання 10

Визначте, прояви яких типів темпераменту спостерігаються в описаних нижче випадках? Встановіть, у кого з дітей відбулося «маскування» темпераменту і чим зумовлене маскування вроджених властивостей темпераменту – віковими особливостями, внутрішнім конфліктом чи функціональним станом нервової системи? Відповідь обґрунтуйте.

А. Андрій у дитинстві був спокійним, врівноваженим хлопчиком. Був стриманий у проявах почуттів, терплячий, наполегливий. У молодших класах вчився добре. Але з 12 років батьки почали відмічати зміни у поведінці Андрія. Він часто вибухав негативними емоціями, грубіянив учителям, батьку, чого раніше ніколи не було. Став різким, нетерплячим, часто конфліктував із товаришами. Міг від злості жбурнути, або зламати якусь річ. Такі зміни спостерігалися протягом чотирьох років у різних ситуаціях сімейного та шкільного життя. У дев'ятому класі він став спокійнішим, стриманішим. Школу закінчив добре.

Б. Світлана у ранньому дитинстві перенесла важке захворювання. До хвороби, за словами батьків, вона була спокійна і врівноважена, завжди відзначалася бадьорим настроєм. Після хвороби у дівчинки уповільнився фізичний розвиток і різко змінилася поведінка – з'явилася нервозність, підвищена збудливість, а у підлітковому віці – різкість, дратівливість, грубість. Ці прояви спостерігалися у різних ситуаціях сімейного та шкільного життя при різних мотивах та

стосунках дівчинки. У 16 років її поведінка знову стала рівноваженою.

В. У Владислава у підлітковому віці змінилася поведінка у зв'язку із розлученням батьків, коли батько пішов із сім'ї. До цього хлопець відрізнявся життєрадісним, бадьорим настроєм, був емоційно рівноваженим. У нього стала спостерігатися підвищена дратівливість, непокірність. Мати каже, що з Владиславом стало вдома важко дійти згоди: він з найменшого приводу може вчинити скандал, не хоче нічого робити вдома, замкнувся у собі. У школі він поводить більш рівноважено, але й тут іноді вчиняє бійки з товаришами. Г. Алла в дитинстві відрізнялася впертою й агресивною поведінкою. Украй нестримана і вередлива, вона викликала постійні нарікання вчителів і родичів, хоча вчилася добре. Коли дівчинка вчилася в 7 класі, сім'я змінила місце проживання. В новій школі Алла була выбрана старостою і з великою відповідальністю віднеслася до доручення. Поведінка Алли змінилася. У навчальній та громадській роботі вона проявила велику активність і наполегливість. Зміни в поведінці були стійкі і спостерігалися упродовж всього подальшого навчання. Запальність, нестриманість виявлялися тільки удома, але лише щодо батьків, які надмірно опікали дівчинку.

ТЕМА 5

ПСИХОЛОГІЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ПРОЦЕСІВ

Поняття «діяльність», головні характеристики людської діяльності, її відмінність від фактів активності й поведінки. Уявлення про зміст і структуру діяльності (потреби, мотиви, задачі, дії, результат, контроль, оцінка). Міжособистісні зв'язки та їх види: прямий і зворотній зв'язки, єдиний зв'язок двоспрямованого процесу. Відмінність міжособистісних зв'язків і міжособистісних відносин. Компоненти регулювання поведінки людей: когнітивний, емоційний, інтеракційний. Поняття про соціальні групи та їх класифікацію, Рівні соціально-психологічного розвитку групи, явищами конформізму і неконформізму у групах. Розвиток групи як становлення міжособистісних відносин. Характерні функції міжособистісних

відносин, місце міжособистісних стосунків у процесі соціалізації. Типові труднощі та техніка міжособистісних відносин.

Явища сумісності і конфлікту у міжособистісних стосунках. Психологічні механізми міжособистісних відносин, зокрема, взаємний вплив та пізнання в процесі міжособистісних відносин, механізми сприймання і розуміння як аспекти міжособистісних відносин. Поняття про соціальні групи та їх класифікацію. Поняття про соціальні групи та їх класифікацію, Рівні соціально-психологічного розвитку групи, явищами конформізму і нонконформізму у групах. Розвиток групи як становлення міжособистісних відносин. Характерні функції міжособистісних відносин, місце міжособистісних стосунків у процесі соціалізації. Типові труднощі та техніка міжособистісних відносин. Явища сумісності і конфлікту у міжособистісних стосунках. Психологічні механізми міжособистісних відносин, зокрема, взаємний вплив та пізнання в процесі міжособистісних відносин, механізми сприймання і розуміння як аспекти міжособистісних відносин.

Причини конфліктів, їхні функції та профілактика. Структура, стадії, типи конфліктів. Позитивні та негативні функції та наслідки конфлікту. Міжособистісні конфлікти. Управління міжособистісними відносинами з метою попередження конфліктів. Психологічні механізми міжособистісних відносин. Взаємний вплив та пізнання в процесі міжособистісних відносин. Механізми сприймання і розуміння як аспекти міжособистісних відносин.

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи студентів

Завдання 1

Вставте пропущені слова в наведених нижче положеннях.

- А. Діяльність людини не тільки, але і мотивована.
- Б. Свідомість людини зароджується, розвивається і виявляється в
- В. Потреби є джерелом особистості.
- Г. Мета є передумовою

Д. Потреби виявляються в, які спонукають до діяльності.

Е. Усвідомлена стає мотивом поведінки.

Завдання 2

Прокоментуйте наведені нижче думки. Виберіть ті, які, на Вашу думку, є найбільш достовірними. Вибір аргументуйте.

А. Особистість формується в діяльності.

Б. Будь-яка діяльність людини детермінується (причинно зумовлюється), як правило, внутрішніми стимулами.

В. Діяльність обумовлена тільки свідомістю людини.

Г. Діяльність – історично відпрацьована система відтворення предметного світу, природи людини і людських відносин.

Д. Мотивами діяльності можуть бути потреби, установки, думки, відчуття, ідеали.

Е. Діяльність є вирішальним чинником формування і розвитку активності особистості.

Завдання 3

У наведених нижче положеннях заповніть пропущені місця:

А. У разі, коли елементи проблемної ситуації знайомі суб'єкту і новою є тільки їх комбінація, можливе вирішення проблеми шляхом

Б. Навичка – ця дія, сформована шляхом, що характеризується високим ступенем і відсутністю поетапної регуляції.

В. – це всяка дія, поява або зникнення якої підвищує вірогідність повторення поведінкової реакції.

Завдання 4

Визначте, у яких з наведених прикладів виявляються знання, у яких уміння, у яких навички чи звички? Яке значення мають знання, уміння, навички, звички для успішного виконання будь-якої діяльності? Поясніть, з чого складається досвід людини?

А. В цеху працює мостовий кран. Кранівник за допомогою важеля примушує крюк з вантажем підніматися або опускатися, інший важіль пересуває кран впоперек цеху, нарешті, третій важіль переміщує міст крану вздовж осі. Іншими словами, за допомогою трьох важелів можна переміщати вантаж горизонтально, вертикально, вгору, вниз.

Б. Недосвідчений кранівник пересуває вантаж послідовно по кожній осі, працюючи по черзі з кожним важелем. Вантаж рухається стрибками, як на ламаній лінії: піде, зупиниться, потім піде в іншому напрямку.

В. Коли спортсмен-початківець вчиться перезаряджати гвинтівку, він нерідко шепоче: «Раз – повернути наліво, два – потягнути до себе, три – відштовхнути від себе, чотири – повернути направо».

Г. Переходячи вулицю з одностороннім рухом і подивившись наліво, назустріч рухомому транспорту, ви, дійшовши до середини, відчуваєте потребу подивитися направо, хоча і знаєте, що звідти транспорт йти не може.

Д. Спочатку учень думає над тим, поставити або не поставити кому в реченні. Для цього він згадує правила пунктуації, вибирає з них відповідні до даного випадку. Йому важко відразу визначити, потрібно чи не потрібно ставити кому в реченні. Через деякий час учень швидко, не витрачаючи часу на визначення типу речення, безпомилково ставить розділові знаки.

Завдання 5

Нижче перераховані особливості поведінки людини, які характеризують її як індивіда або як особистість. Розподіліть на дві групи особливості, які відображають поведінку індивіда (група А), та особливості, які відображають поведінку особистості (група Б). Обґрунтуйте свій вибір.

Старанність, низька адаптація до темноти, товариськість, добра координація обох рук, повільна швидкість пізнання, велика емоційна збудливість, працьовитість, акуратність, мала моторна ригідність, висока сенсорна чутливість.

Завдання 6

Визначте, які з перерахованих характеристик відносяться до особистості, а які – не відносяться.

Здібності, переконання, характер, моральні властивості, спрямованість, мотиви, світогляд, самосвідомість, відносини, активність, мислення, рівень особистої культури, навички, талант, темперамент, інстинкти, знання, соціальна установка, вікові особливості, пам'ять, воля, бажання, потреби, ідеали, самостійність, відчуття, індивідуальність, авторитетність.

Завдання 7

Прокоментуйте наступні вислови. З якими з них Ви згодні (не згодні) і чому? Які із цих висловів можна використовувати як визначення сутності особистості?

А. Людина в тій мірі суб'єкт, в якій він – особистість; організм – не суб'єкт.

Б. Особистістю є лише той, хто володіє яскравою індивідуальністю.

В. Особистість – це людина, що визначила в процесі суспільних відносин своє «Я» з «не-Я»..., активно впливаючи на «не-Я» в процесі своєї свідомої цілеспрямованої діяльності.

Г. Людина стає особистістю завдяки самосвідомості, яка дозволяє їй вільно підпорядковувати своє «Я» етичному закону.

Д. Особистість – суб'єкт і об'єкт суспільних відносин.

Е. Людина, узята у своїй соціальній якості, є особистістю.

Завдання 8

Визначте, до якої теорії особистості належать наступні положення:

А. Якщо образ сприятливий, наша «Я – концепція» одержує підкріплення, а дії повторюються; якщо несприятливий – наша «Я – концепція» переглядається.

Б. Цивілізація з її заборонами і санкціями, з одного боку, велике благо і необхідність, інакше людство, повністю підкоряючись сексуальним і летальним інстинктам, не змогло б вижити, але, з другого боку, вона – тягар і небезпека для людства, оскільки все більше витіснення потягів веде до прогресуючого розвитку неврозів.

В. Особистість розглядається через паттерни поведінки (сукупність поведінкових реакцій) на різні ситуації. Позитивні та негативні стимули регулюють поведінку й управляють нею.

Г. Об'єктом дослідження є людина як суб'єкт та її суб'єктивні переживання свого існування. Основним прагненням людини є прагнення знайти значення свого існування. Не людина висуває питання про значення життя, а саме життя висуває це питання перед нею. Людина знаходиться в стані постійного вибору, за який вона несе відповідальність. Значення життя у кожного унікальне, людина його може знайти і реалізувати за будь-яких обставин. Коли у людини відсутнє значення життя, вона намагається його досягти «в обхід».

Завдання 9

Проведіть аналіз (або самоаналіз) образу «Я» відповідно до запропонованої схеми.

- а) описати реальне «Я» особистості;
- б) описати ідеальне «Я» особистості;
- в) порівняти реальне та ідеальне «Я» особистості і визначити найбільш важливі пункти неузгодження;

г) описати типові для особистості способи саморегуляції, спрямовані на усунення визначених неузгоджень.

Завдання 10

Прочитайте наступні твердження і встановіть правильні чи неправильні вони?

А. Будь-яке скупчення людей можна назвати групою.

Б. Лідер і керівник – це синонімічні поняття.

В. Досягнення лідерської позиції зумовлено тим, наскільки певний член групи ефективно допомагає у вирішенні групових завдань або робить внесок у сферу емоційної активності групи.

Г. Структура групи вивчається тільки через виявлення статусу окремих її членів.

Д. Міжособистісні відносини – це зв'язки між людьми, що суб'єктивно переживаються.

Е. Однією з умов розвитку і побудови системи міжособистісних відносин є «психологічний обмін».

Є. Функціонування соціальних груп залежить від згоди їх членів щодо якихось фундаментальних життєвих принципів.

Ж. Кілька членів групи, що становлять меншість, ніколи не зможуть змінити думку більшості членів групи.

З. Статус – це положення людини в системі міжособистісних відносин, який визначає його права, обов'язки та привілеї.

ТЕМА 6

ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ

Діяльнісний підхід у сутнісній визначеності спілкування. Індивідуальна та сумісна діяльність людей. Поняття спілкування як особливого виду сумісної діяльності людей. Сутнісні характеристики елементів спілкування: суб'єкт і об'єкт спілкування. Суб'єкт-суб'єктні відносини, що лежать в основі спілкування. Структурні компоненти спілкування (зміст, завдання, засоби спілкування (вербальні та невербальні)).

Спілкування у зіставленні з іншими видами сумісної діяльності людей: «керуванням», «обслуговуванням» і «комунікацією». Функції спілкування. Умови, правила та техніки спілкування. Діалогічна особливість спілкування. Діалогічний дискурс спілкування. Типи та види міжособистісного спілкування. Характеристики різних видів (за змістом, за цілями, за засобами, за призначенням), форм (анонімне, рольове, педагогічне) та стилів спілкування. Продуктивне спілкування та не продуктивне. Психологія ігрового спілкування. Психологія дружнього спілкування. Спілкування в психічному розвитку людини. Особливості сприймання та розуміння людьми один одного як аспектів міжособистісного спілкування. Умови й шляхи розвитку спілкування.

Консенсус і компроміс в процесі спілкування. Спілкування як засіб досягнення консенсусу. Конструктивне спілкування як засіб оптимізації соціальних процесів сучасного суспільства.

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи студентів

Завдання 1.

Спробуйте пригадати на кожну букву алфавіту поняття, які стосується питань особистості як суб'єкта і об'єкта навчання, виховання і самотворення.

Завдання 2

Нижче перераховані особливості поведінки людини, які характеризують її як індивіда або як особистість. Розподіліть на дві групи особливості, які відображають поведінку індивіда (група А), та особливості, які відображають поведінку особистості (група Б). Обґрунтуйте свій вибір. Старанність, низька адаптація до темноти, товариськість, добра координація обох рук, повільна швидкість пізнання, велика емоційна збудливість, працьовитість, акуратність, мала моторна ригідність, висока сенсорна чутливість.

Завдання 3

Встановіть до якого виду сумісної діяльності людей відноситься наведена нижче ситуація. Начальник Центру «Бабине літо» вирішив на нараді обговорити з інспекторами відділів питання про стан і поліпшення якості соціального обслуговування населення літнього віку.

Завдання 4

Прокоментуйте наступні вислови. З якими з них Ви згодні (не згодні) і чому? Які із цих висловів можна використовувати як визначення сутності особистості?

А. Людина в тій мірі суб'єкт, в якій він – особистість; організм – не суб'єкт.

Б. Особистістю є лише той, хто володіє яскравою індивідуальністю.

В. Особистість – це людина, що визначила в процесі суспільних відносин своє «Я» з «не-Я»..., активно впливаючи на «не-Я» в процесі своєї свідомої цілеспрямованої діяльності.

Г. Людина стає особистістю завдяки самосвідомості, яка дозволяє їй вільно підпорядковувати своє «Я» етичному закону.

Д. Особистість – суб'єкт і об'єкт суспільних відносин.

Е. Людина, узятя у своїй соціальній якості, є особистістю.

Завдання 5

Проаналізуйте наведені нижче приклади. Які засоби спілкування використані у поданих нижче ситуаціях? Чи можна назвати їх ефективними у конкретних випадках?

А. Якщо сісти, відхилившись назад, схрестити руки на грудях і трохи підняти голову, як тут же ваш співрозмовник почне відчувати незручність у процесі спілкування. Перша його реакція на вашу позу полягатиме у зміні власної. Він займе таку ж позу або, якщо буде зацікавленим у продовженні розмови, нахилиться ще більше вперед, підсилить жестикуляцію.

Б. Діти, слухаючи страшні історії (казки, фільми жахів тощо), частіше, ніж

завзвичай, торкаються один одного, обнімаються, беруться за руки...

Дорослі

також часто торкаються себе і свого партнера в екстремальній ситуації.

В. Жест «удар по долоні співрозмовника» в момент або після виголошення фрази єгиптянин і сирієць сприймають як жарт або влучну фразу, які сподобались, а європеєць це сприймає як прояв фамільярності, неповаги до співрозмовника.

Завдання 6

Прочитайте наведені нижче приклади. Встановіть, які порушення спілкування описані у них. Назвіть їх причини.

А. Відома, наприклад, команда при ходьбі шеренгою «Взяти ногу!». Але на уроці фізкультури у першому класі ця команда була сприйнята школярами буквально і під час ходьби вони дійсно намагалися рукою взяти ногу.

Б. Бригадиру будівельників потрібно було полагодити балконну стійку, що покривилася на видному місці. Він виліз туди разом із молодим рослим хлопцем – новачком на будівництві, підчепив стійку ломом і наказав: «Бий по ребру!». Хлопець здивувався і запитав: «Ти що, збожеволів?». «Бий по ребру, так тебе!..» – закричав бригадир і додав декілька міцних слів. Тоді хлопець розмахнувся і ударив

бригадира кувалдою по ребрах. Бригадир птахом полетів із третього поверху, на щастя, в сніговий замет.

Завдання 7

Прочитайте наведені нижче приклади. Встановіть, які порушення спілкування описані у них. Назвіть їх причини.

А. Відома, наприклад, команда при ходьбі шеренгою «Взяти ногу!». Але на уроці фізкультури у першому класі ця команда була сприйнята школярами буквально і під час ходьби вони дійсно намагалися рукою взяти ногу.

Б. Бригадиру будівельників потрібно було полагодити балконну стійку, що покривилася на видному місці. Він виліз туди разом із молодим рослим хлопцем – новачком на будівництві, підчепив стійку ломом і наказав: «Бий по ребру!». Хлопець здивувався і запитав: «Ти що, збожеволів?». «Бий по ребру, так тебе!..» – закричав бригадир і додав декілька міцних слів. Тоді хлопець розмахнувся і ударив бригадира кувалдою по ребрах. Бригадир птахом полетів із третього поверху, на щастя, в сніговий замет.

Завдання 8

Проаналізуйте на основі наведених прикладів вплив на слухача одночасно слів і жестів. Які висновки можна зробити в описаних ситуаціях? Як Ви вважаєте, на яку інформацію треба зважати у разі явної розбіжності вербальної та невербальної інформації?

А. Фрейд, розмовляючи з пацієнткою про те, чи вона щаслива у шлюбі, помітив, що вона несвідомо знімала з пальця і надягала обручку.

Б. Службовець розповів начальнику про свій проект реорганізації роботи відділу. Начальник сидів дуже прямо, щільно впираючись ногами в підлогу, не зупиняючи погляду на службовцеві, але час від часу повторюючи: «Так-так...

так-так...». В середині бесіди, відхилившись назад, сперши підборіддя на долоню так, що вказівний палець витягнувся уздовж щоки, він

задумливо погортав проект зі словами: «Так, все, про що ви говорили, поза сумнівом, дуже цікаве, я подумаю над вашими пропозиціями».

В. Ви по дорозі вирішили відвідати приятельку, не попередивши її заздалегідь про свій візит.

– Не перешкоджу? У тебе є час? Мені треба дещо тобі розказати...

– Ну що ти ... заходь, звичайно... Каву будеш? – Господиня дістала банку, насипала кави, щільно закрила її і заховала на полицю.

– То ти зараз нічим не зайнята?

– Для тебе у мене завжди знайдеться час...

Г. Ви просите у знайомого книгу. Він з готовністю погоджується дати вам її і починає шукати на полицях. Шукає, шукає... Здавалося б, все обшукав – книги немає, наче й не було!__

Завдання 9

Спілкування – це поліфункціональний процес. Залежно від критерію, вирізняють низку функцій. За яким критерієм визначені наступні спонукальна, координаційна, розуміння, встановлення відносин, надання впливу?

А. Мета спілкування;

Б. Рівень спілкування;

В. Кількість учасників спілкування;

Г. Соціальна значущість спілкування;

Д. Корисність спілкування;

Е. Тивалість спілкування.

Завдання 10

Прочитайте уривок. Як Ви вважаєте, чи добру пораду дав сину граф? Які б рекомендації дипломатам дали ви?

У XVIII ст. відомий політик граф Честерфілд, готуючи сина до дипломатичної кар'єри, писав йому: «Розмовляючи з людьми, завжди дивися їм у вічі; якщо ти цього уникаєш, люди починають думати, що ти вважаєш себе в чомусь винуватим; до того ж ти втрачаєш

можливість дізнаватися за виразом обличчя, яке враження на них справляють твої слова»

3 ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ»

У відповідності до навчальної програми з курсу «Психологія» обсяг навчального навантаження для самостійної роботи складає 38 годин для денного відділення.

Уміння студентів самостійно працювати над вивченням конкретного предмета – важливий чинник підвищення якості їх підготовки. Самостійна робота студентів по опануванню курсу «Психологія» відбувається в наступних формах:

- вивчення теоретичних основ курсу за конспектами лекцій та рекомендованою літературою;
- підготовка доповідей, рефератів за тематикою курсу;
- самостійне опрацювання додаткової літератури до тем лекційного курсу;
- самостійне опрацювання питань для підготовки до заліку (самоконтроль засвоєння змісту лекційного курсу «Психологія»).

За змістом самостійна робота поділяється на такі групи:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- виконання домашніх завдань;
- підготовка до рубіжного контролю;
- написання рефератів, доповідей.

В допомогу студентам у їх самостійній роботі викладач проводить індивідуальні консультації з дисципліни.

4 МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ПО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ»

4.1. Вимоги для оформлення письмових робіт

Тему доповідей і рефератів студенти вибирають з наведеного нижче переліку. Попередньо знайомляться з базовою літературою, складають план роботи, аналізують додаткові джерела інформації. План роботи складається зі вступу, 2-3 питань, що розкривають зміст проблеми, висновків, списку використаної літератури. Розкриваючи зміст проблеми треба враховувати історію її становлення і сучасний стан. Кожне питання повинно закінчуватися чітко сформульованими висновками.

Список літератури має вміщувати не тільки підручники і посібники, але і монографії та наукові статті (не менше 2). Список літератури складається з 8-10 джерел. Фінальним етапом підготовки доповіді чи реферату є систематизація матеріалу, уточнення плану і оформлення роботи.

В електронному вигляді матеріал слід готувати у форматі MS Word, розмір сторінки А4 (всі поля – 2 см.), міжрядковий інтервал – 1,5, шрифт Times New Roman, 14 кегль. Абзацний відступ ставити автоматично 1,25 см. Всі міжабзацні інтервали 0 пт.

Обсяг роботи не менше 20 сторінок друкованого тексту А-4. Текст на аркуші має бути вирівняно по ширині. При цитуванні обов'язково вказувати джерело і сторінку, з якої наводиться цитата. Лапки « » використовуються для цитат, назв творів тощо. Посилання подаються за зразком [2, с. 45], де 2 – номер згадуваного джерела у списку використаної студентом літератури, а с. 45 – номер сторінки цього джерела, що містить наведену цитату. Список літератури слід оформити згідно із вимогами ВАК України

Всі роботи, що не відповідають означеним вимогам за оформленням повертаються на доопрацювання.

4.2 Зразок титульного аркушу реферату/доповіді

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

кафедра філософії

Реферат / доповідь
з дисципліни «Психологія»
Тема реферату / доповіді

Студента групи

(підпис)

П.І.Б.

№ залікової книжки

Перевірила:

доц.. каф. філософії(підпис)

Арсентьєва Г.О.

Запоріжжя – 2020

4.3 Тематика рефератів і доповідей з навчальної дисципліни «Психологія» для студентів денного відділення І модуль

1. Наступність у розумінні природи психіки від давнини до нашого часу
2. Ключові моменти виникнення та якісного перетворення психіки в процесі філогенезу.
3. Системність у роботі мозку як органа психіки.
4. Взаємозв'язок принципів та методів психологічної науки.
5. Побудова та використання тестів у психологічному дослідженні.
6. Значення психологічних знань для професійної діяльності.

7. Психологія майбутнього.
8. Виникнення та розвиток основних психологічних шкіл.
9. Свідомі та несвідомі процеси у психіці людини.
10. Розвиток сенсорної культури особистості.
11. Проблема моделювання процесів сприймання.
12. Розвиток чуттєвої сфери людини в умовах науково-технічного прогресу.
13. Психофізіологічні механізми формування відчуттів.
14. Зв'язок відчуттів та сприймань у пізнавальній діяльності людини.
15. Психофізіологічні механізми сприймання простору і часу.
16. Пам'ять та розвиток особистості.
17. Найважливіші теорії пам'яті в психологічній науці.
18. Види пам'яті. Пам'ять людини і пам'ять машини.
19. Розвиток пам'яті у філогенезі.
20. Умови доброго запам'ятовування і збереження.
21. Розвиток пам'яті у дітей.
22. Індивідуальні особливості пам'яті та здібності людини.
23. Взаємодія розвитку пам'яті, мислення й уяви.
24. Методики дослідження пам'яті людини.
25. Інтуїція як вища форма пізнавальної діяльності.

II модуль

1. Питання психологічної діяльності у роботах С.Л.Рубінштетйна.
2. Питання психологічної діяльності у роботах Л.С.Виготського.
3. Функції та види емоцій у людини.
4. Теорії емоцій.
5. Емоції та сучасна художня творчість.
6. Вплив стресу та дистресу на організм людини.
7. Психологія сна та сновидінь.
8. Фізіологічні механізми афекту.

9. Типи темпераменту, їх психологічна характеристика.
10. Індивідуальний стиль діяльності.
11. Прояв психологічних властивостей темпераменту у пізнавальних процесах людини.
12. Методи дослідження характеру.
13. Розвиток здібностей у людини.
14. Місце характеру у загальній структурі особистості.
15. Формування характеру.
16. Діяльність та активність людини.
17. Потреби як джерело активності людини.
18. Мотивація діяльності людини.
19. Поняття про особистість та її структуру.
20. Основні теорії особистості у зарубіжній та вітчизняній психології.
21. Умови і фактори нормального та аномального розвитку особистості.
22. Проблема спрямованості особистості.
23. Поняття про психічний розвиток індивіда та формування особистості.

5 ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ ТА ЕКЗАМЕНУ З КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ»

Запитання рівня А (репродуктивний рівень)

1. Дайте визначення психіки і перерахуйте психічні процеси, властивості й стани.
2. Вкажіть тимчасові рамки етапів розвитку психології й охарактеризуйте донаукову стадію її становлення.
3. Перерахуйте основні досягнення донаукового етапу розвитку психології.
4. Вкажіть основні відкриття природничо-наукового етапу розвитку психології.

5. Наведіть 2–3 приклади, що ілюструють об'єктивність психічних процесів і вкажіть рівень розвитку психіки.
6. Проаналізуйте будову і функції нервової системи людини і її базового елементу – нейрона.
7. Перерахуйте основні методи психології, охарактеризуйте метод спостереження.
8. Вкажіть основну мету бесіди та її основні форми.
9. Охарактеризуйте сутність експерименту як методу дослідження і вкажіть основні його різновиди.
10. Порівняйте переваги й недоліки лабораторного й природного експерименту.
11. Дайте характеристику формуючого експерименту.
12. Назвіть основні види тестів і дайте характеристику їхніх основних властивостей.
13. Дайте визначення поняттю відчуття.
14. Охарактеризуйте фізіологічну основу відчуття.
15. Проаналізуйте будову аналізатора.
16. Назвіть підстави класифікації відчуттів і їхніх видів.
17. Перерахуйте загальні властивості відчуттів.
18. Проаналізуйте поняття і явище «поріг чутливості».
19. Дайте визначення поняттю сприйняття.
20. Охарактеризуйте фізіологічну основу сприйняття.
21. Назвіть і поясніть основні властивості людського сприйняття.
22. Вкажіть, які властивості сприйняття і чому визначає явища «фігура-фон».
23. Наведіть логічні підстави двох видів класифікації сприйняття.
24. Охарактеризуйте основні психологічні механізми й ефекти при сприйнятті часу, руху і простору.
25. Дайте визначення поняттю «пам'ять».
26. Охарактеризуйте фізіологічні основи пам'яті.
27. Поясніть, у чому полягає психологічне значення процесу забування.
28. Охарактеризуйте першу з трьох психологічних теорій пам'яті.

29. Проаналізуйте специфіку гештальт- і діяльнісної теорії пам'яті.
30. Назвіть логічні підстави виділення видів пам'яті у людини.
31. Дайте визначення поняттю «мислення».
32. Наведіть чотири основних властивості людського мислення, що відрізняють його від мислення тварин. Укажіть головну особливість теоретичного мислення.
33. Обґрунтуйте соціальну природу людського мислення.
34. Опишіть основні етапи еволюції мислення від тварин до людини.
35. Дайте характеристику двох основних рівнів мислення. Перерахуйте їхні особливості.
36. Назвіть і охарактеризуйте основні форми мислення, прийняті в логіці.
37. Дайте визначення мовлення як психічного явища (процесу) і поняття.
38. Покажіть відмінності знака від сигналу й мовлення від мови.
39. Назвіть основні мовні функції і процеси.
40. Перерахуйте форми і види мовлення.
41. Назвіть основні мовні властивості психічно здорових людей.
42. Дайте загальний опис фізіологічних основ мовлення.
43. Дайте визначення поняттю «уява».
44. Обґрунтуйте значення уяви для людської психіки.
45. Вкажіть, яке психічне утворення лежить в основі уяви.
46. Наведіть різні підстави класифікації уявлень, а також конкретні приклади.
47. Назвіть основні види уяви і коротко опишіть їхню специфіку.
48. Проаналізуйте фізіологічні основи уяви.
49. Дайте визначення поняттю і явищу волі.
50. Опишіть психологічну структуру простої вольової дії.
51. Перерахуйте вольові властивості людини і дайте їм коротку характеристику.
52. Дайте опис психологічної будови складної вольової дії.

53. Укажіть, на якому етапі складної вольової дії виникає боротьба мотивів. Опишіть дане явище.
54. Дайте визначення поняттю і процесу уваги. Виділіть первинні функціональні особливості уваги.
55. Назвіть рефлекс, що лежить в основі уваги.
56. Перерахуйте види уваги і дайте їхню коротку характеристику.
57. Охарактеризуйте властивості уваги.
58. Поясніть, від чого залежить здатність уваги до переключення.
59. Опишіть специфіку уваги на різних вікових етапах розвитку людини від дитинства до ранньої юності.
60. Дайте аналіз універсальної схеми функціонування психіки. Поясніть терміни «психічний стан» і «стан свідомості».
61. Дайте визначення поняттю «емоційний стан». Наведіть приклади емоцій.
62. Проаналізуйте причини виникнення емоцій. Назвіть три рівні прояву емоційних станів.
63. Перерахуйте основні особливості емоційних станів людини.
64. Дайте опис найпростіших емоцій.
65. Охарактеризуйте види емоційних станів.
66. Назвіть три основних стани людської свідомості.
67. Перерахуйте основні етапи формування свідомості в процесі людського життя.
68. Дайте опис властивостей свідомості після пробудження.
69. Опишіть три варіанти зміненої свідомості в здорової людини і вкажіть ознаки порушення свідомості.
70. Охарактеризуйте основні порушення сну.
71. Проаналізуйте стан сну, його фаз і поясніть психологічні механізми виникнення сновидінь.
72. Дайте визначення поняттю «темперамент». Перерахуйте вияви темпераменту в психіці.
73. Назвіть основні типи темпераменту і дайте їм коротку характеристику.

74. Перерахуйте психологічні властивості темпераменту і дайте їм коротку характеристику.
75. Аргументуйте необхідність обліку типології темпераменту і його психологічних властивостей у повсякденному житті.
76. Охарактеризуйте ставлення до часу в представників різних типів темпераменту.
77. Розкрийте два головних фактори, що визначають фізіологічну основу темпераменту.
78. Дайте визначення поняттю «характер».
79. Поясніть фізіологічну основу характеру.
80. Опишіть можливий вплив рівня інтелекту на процеси формування характеру.
81. Поясніть взаємозв'язок характеру та його експресивних проявів.
82. Перерахуйте властивості характеру й поясніть їхню сутність.
83. Поясніть співвідношення індивідуального й типового в характері. Дайте пояснення формуванню соціальної типології характеру.
84. Дайте визначення поняттю «здібності».
85. Назвіть первинні розумові потенції, виділені Л. Терстоуном.
86. Дайте визначення креативності. Розкрийте можливе співвідношення між рівнем креативності й інтелекту.
87. Перерахуйте рівень розвитку здібностей й дайте коротку характеристику кожному з них.
88. Розкрийте особливості нерівномірності в розвитку здібностей.
89. Поясніть сутність психологічного поняття «задатки».

6 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Андреева Г. М. Социальная психология. М.: Изд-во МГУ, 1997. 429 с.

2. Андриенко Е. В. Социальная психология: Учеб. пособие для студ. высш пед учеб. заведений / Под ред. В.А. Сластенина. М.: Издательский центр "Академия", 2000. 264 с.
3. Асмолов А.Г. Психология личности. М., 1990.
4. Берне Р. Развитие Я-концепции и воспитание. М., 1986.
5. Навчальний посібник. Харків-Київ: Р. И. Ф., 2006. 320 с.
6. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.
7. Крысько В. Г. Социальная психология: словарь-справочник. Минск: Харвест, 2004. 688 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. К.: Центр навч. літератури", 2004. 272 с.
9. Немов Р.С. Психологія: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. В 3 кн. Кн. 1. Загальні основи психології. Рівне: "Вертекс", 2002. 576 с.
10. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. К.: Либідь, 2002. 632 с.
11. Русинка І. І. Психологія: Навчальний посібник. К.: Знання, 2007. 367 с.
12. Семенова А. В., Гурін Р. С. Осипова Т. Ю. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. К.: Знання, 2006. 319 с.
13. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2005. 520 с.
14. Трухін І. О. Соціальна психологія спілкування: Навчальний посібник. К.: Центр навч. літератури, 2005. 335 с.

15. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: Навчальний посібник. К.: ВД “Професіонал”, 2004. 304 с.
16. Цимбалюк І. М. Психологія. К.: Професіонал, 2004. 215 с.
17. Цимбалюк І. М., Яницька О. Ю. Загальна психологія. Модульно-рейтинговий курс для студентів вищих навчальних закладів. К.: Професіонал, 2004. 304 с.

Допоміжна

1. Альманах психологических тестов. М.: КСП, 1995. 400 с.
2. Аронсон Элиот. Общественное животное. Введение в социальную психологию. СПб.: Прайм Еврознак, 2006. 416 с.
3. Аронсон Элиот. Общественное животное. Введение в социальную психологию. СПб.: Прайм Еврознак, 2006. 416 с.
4. Занюк С. С. Психологія мотивації. К.: Либідь, 2002
5. Канеман Д., Словик П., Тверски А. Принятие решений в неопределенности: Правила и предубеждения / Пер. с англ. Х.: Изд-во Институт прикладной психологии «Гуманитарный центр», 2005. 632 с.
6. Воронкова А. Э. Менеджмент. Практикум : учеб. пособ. / Воронкова А. Э., Осыка А. П., Титова Т. И. Луганск : Из-во ВУГУ, 1999. 164 с.
7. Поляков В. А. Лидер в коллективной стратегии. Формула успеха: идея – команда - реализация : практикум / Поляков В. А. Минск, 2004. 120 с.

8. Соціологія виховання управлінського персоналу / [Руссу В. М., Боделан Р. Б., Тенюх К. М. та ін.]; під заг. ред. проф. Г. В. Ангелова. Одеса : СМІЛ, 2003. 308 с.
9. Танаев В. М. Практическая психология управления / В. М. Танаев, И. И. Карнаух. М. : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2003. 304 с.
10. Удальцова М. В. Социология и психология управления : практикум / М. В. Удальцова, Л. К. Аверченко. М. : ИИФРА, 1999. 180 с.
11. Панфилова А. П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности / Панфилова А. П. СПб. : Об-во «Знание», 1999.
12. Ликсон Ч. Конфликт: семь шагов к миру / Ликсон Ч. СПб.: Питер, 1997.
13. Кашапов Р. Р. Курс практической психологии. Для высшего управленческого персонала : учеб. пособ. / Кашапов Р. Р. Ижевск : Из-во Удм. ун-та, 1995. 704 с.

Інформаційні ресурси

Інформаційні ресурси

http://www.koob.ru/common_psychology/

<http://www.shsgroup.ru/>

<http://expertmeet.org/>

<http://pro-psixology.ru/>

<http://topreferat.znate.ru/>

<http://do.gendocs.ru/>

<http://bibliofond.ru/>

1. Материалы по психологии [Электронный ресурс] : [сайт]. –
Режим доступа: <http://www.psychology-online.net>

2. Общая психология : Психология познавательных процессов [Электронный ресурс] : [сайт]. – Режим доступа: <http://all-psychology.ru/ppp.html>
3. Психологический факультет [Электронный ресурс] : [сайт]. – Режим доступа: <http://www.psifak.com/>
4. StudFiles : Все для учебы : Психология познавательных процессов [Электронный ресурс] : [сайт]. – Режим доступа:

// www.studfiles.ru/dir/cat8/subj73/file16782/view157447.html

5. [Энциклопедия Кругосвет](http://www.krugosvet.ru/) : Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия : [История](http://www.krugosvet.ru/) и общество : Психология и педагогика [Электронный ресурс] : [сайт]. – Режим доступа: <http://www.krugosvet.ru/taxonomy/term/34>
6. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения : В 2-х т./А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР)

[Электронный ресурс] : [сайт]. – Режим доступа:
<http://yanko.lib.ru/books/psycho/leontyev-psychology.htm>